

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 374.7

Н. Г. Зайцева

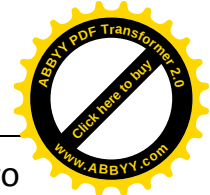
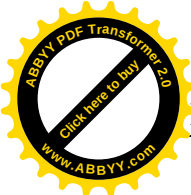
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

МЕТА І ПРИНЦИПИ ДВОМОВНОГО НАВЧАННЯ В СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ США (КІНЕЦЬ XX–XXI СТОЛІТТЯ)

У статті проаналізовано дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, які займалися вивченням питань двомовного навчання в середній освіті США. На основі досліджень науковців було виокремлено найважливіші складові мети двомовного навчання та його основні принципи.

Ключові слова: двомовне навчання, мета двомовного навчання в середній освіті США, принципи двомовного навчання, мовний розвиток, культурний розвиток.

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу для учнів, які належать до національних меншин, у навчальних програмах часто не передбачено збереження та розвитку їх мовного і культурного досвіду. Нерідко спостерігаються випадки дискримінації і неповаги до цінностей мов і культур представників національних меншин. Одним із шляхів розв'язання цієї болючої проблеми є запровадження двомовного навчання, що означає вивчення шкільних предметів шляхом використання двох різних мов як засобів навчання, практику комбінованого навчання дітей їх рідною (L1) і нерідною (L2) мовами [8, 1]. Для багатьох країн світу це не нова форма навчання, тому завдяки вивченню їх позитивного досвіду, зокрема правильному визначенню його мети і принципів, можна уникнути багатьох проблем, які стосуються збереження мовно-культурних цінностей національних меншин у процесі навчання у школі. Двомовне навчання задовольняє інтереси багатьох сторін. Так, представники національних меншин, маючи в запасі тільки рідну мову, обмежені у спілкуванні з іншими спільнотами, адже національні мови зазвичай не належать до широковживаних мов. Для мовної більшості у багатонаціональній країні важливим є не допустити ізоляції національних меншин, мова яких відрізняється від мови більшості, розвивати культурний діалог і співробітництво завдяки їх опануванню державної, або офіційної, мови у країні. Тому двомовне навчання є запорукою злагоди і порозуміння в сучасних багатонаціональних державах, однією з яких є Україна. Тому

розв'язання педагогічних проблем, пов'язаних із розвитком двомовного навчання в Україні, є актуальним і своєчасним.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням різних аспектів двомовного навчання, зокрема визначенням його мети та принципів займалися багато зарубіжних і вітчизняних фахівців, а саме: Т. Андерсон та М. Бойєр, К. Бейкер, Дж. Бланко, М. Бьорнс, О. Гарсія, Дж. Каммінс, С. Крашен, Л. Малаж, Б. Перес, М. Поплін, К. Ролстад та Дж. Мак-Свон, Т. Скутнаб-Кангас, Ф. Фіцпатрік, Дж. Фішман, В. Фтенакіс, Дж. Хамерс, Р. Хорн, Т. Бондарчук, О. Літвінов та інші.

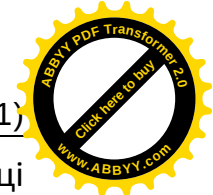
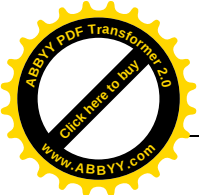
Мета статті – визначити на підставі аналізу праць фахівців сфер двомовного навчання найважливіші складові мети та найголовніші принципи функціонування двомовного навчання у США.

Виклад основного матеріалу. Сполучені Штати Америки – багатомовна і багатокультурна держава, на її території проживає чи не найбільша кількість представників різних національностей у світі. За свідченнями науковців, протягом історичного розвитку країни тут функціонувало близько 336 мов [8]. Ця країна має значний досвід двомовного навчання, який в історії мав злети і падіння, здобутки і недоліки.

Дослідники, вивчали питання двомовності, наголошують на тому, що ефективність двомовного навчання залежить від його мети і покладених в основу принципів. Відомо, що співвідношення витрачених зусиль і ресурсів (трудових, фінансових тощо) та одержаного результату визначає ефективність двомовного навчання. На основі досліджень учених, які займалися проблемою двомовного навчання, ми можемо виділити фактори (складові мети та принципи), які впливають на його ефективність.

Вітчизняний дослідник О. Літвінов визначив загальні *складові мети двомовного навчання*:

- побудову суспільства, компетентного в мовному відношенні;
- формування полікультурної грамотності вчителів та учнів;
- усунення перешкод на шляху учнів до повного опанування ними другої мови (L2);
- розширення середовища застосування двомовних програм, залучення до них учнів із різним рівнем володіння другої мови (L2);
- посилення уваги суспільства до економічних і політичних переваг двомовного навчання [11, 5].

Національна асоціація двомовного навчання США у 2005 році визначила такі *складові мети ефективного двомовного навчання*, як:

- 1) сприяння вивченню учнями другої мови (L2);
- 2) заохочення до успіхів у навчанні;
- 3) сприяння акумуляції іммігрантів у новому суспільстві;
- 4) збереження лінгвістичної і культурної спадщини національних меншин;
- 5) заохочення учнів, які належать до мовної більшості, вивчати мову меншості;
- 6) розвиток ресурсів національної мови;
- 7) будь-які комбінації вище зазначеного [2, 1].

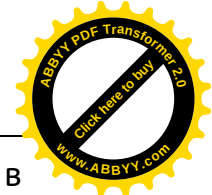
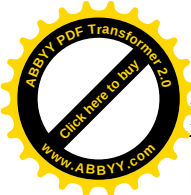
Так, можемо констатувати, що *найважливішими компонентами мети двомовного навчання* є: вивчення двох мов учнями, сприяння як акумуляції іммігрантів у новому суспільстві, так і збереженню їх культурних цінностей і мови.

В «Енциклопедії нового світу» («New World Encyclopedia», 2008) визначено такі *складові мети ефективного двомовного навчання*:

- 1) збереження учнями, які належать до національних меншин, власної національно-культурної ідентичності;
- 2) опанування нової культури та мови учнями, які вивчають другу мову (L2);
- 3) глибше пізнання учнями системи рідної мови (L1), формування здатності нею послуговуватися, що допомагає у вивченні ними другої мови (L2);
- 4) підвищення рівня успішності учнів, які належать до національних меншин, завдяки навчанню в початковій школі рідною учням мовою;
- 5) формування почуття власної гідності учнів, які належать до національних меншин, у процесі навчання двома мовами [8, 2].

Дж. Хамерс (J. Hamers) вважає, що головною метою двомовного навчання є «мультикультурний синтез», тобто не тільки учні з національних меншин, але й учні, які належать до більшості, мають брати участь у двомовному навчанні, вивчати, крім рідної (L1), ще й другу (нерідну) мову (L2) [5, 350].

Отже, до визначення *складових мети двомовного навчання* можемо додавати: опанування нової мови і культури учнями, які належать до національних меншин, збереження їх національно-культурної ідентичності,

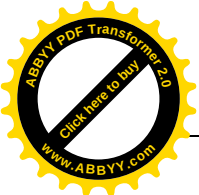
підвищення рівня успішності етнічної меншості завдяки навчанню в початковій школі рідною учням мовою, вивчення учнями, які належать до мовної більшості, крім рідної (L1), ще й другої (нерідної) (L2) мови.

Проте науковці не завжди однастайні у визначенні складових мети двомовного навчання. Зокрема Дж. Бланко (G. Blanco) з цього приводу у своїй праці зазначає, що консенсус між експертами у галузі двомовного навчання полягає в тому, що його початкові цілі відносяться до царини пізнавального та емоційного розвитку, а потім уже до лінгвістичних і культурних реалій [7]. Отже, першочерговою *метою двомовного навчання* є не просто навчання дітей будь-якої другої мови (L2), а потреба навчити їх засвоювати поняття, знання та навички через використання рідної мови (L1) і використовувати цю інформацію, вивчаючи другу мову (L2).

Т. Андерсон і М. Бойєр (T. Anderson and M. Boyer), колеги Дж. Бланко, наголошують на тому, що двомовне навчання – це новий шлях реалізації повноцінного навчання для неангломовної дитини в умовах багатонаціональної держави, якою є США. Двомовне навчання потребує переосмислення всього навчального плану задля використання найоптимальніших засобів навчання дітей, формування їх готовності до вивчення різних предметів, розвитку національної самобутності і потенціалу для зростання [7, 2].

Ці та деякі інші авторитетні фахівці двомовного навчання у США, вважають, що в основі двомовних програм має лежати і бути початковою метою пізнавальний та емоційний розвиток учня. Дж. Бланко та його колеги зауважують, що дуже часто педагоги вважають найважливішим досягнення лінгвістичної мети, а саме навчити другої (нерідної) мови (L2), але важливим також є інтеграція дитини у процес навчання. Іншим вагомим чинником, як зазначає Дж.Бланко та його однодумці, нерідко є мета збереження власної культури та мови учнів (L1) під час вивчення ними другої мови (L2). Якщо увага зосереджується на лінгвістичній і культурній складових двомовного навчання, то часто виникають суперечки і плутанина. Прихильники такого підходу вважають, що, хоча занурення у загальний навчальний процес й акультурація національних меншин важливі, вони не мають бути основною метою двомовних програм [7, 3].

Отже, виходячи із вищезазначеного, можемо зробити *висновок про те*, що всі дослідники підкреслюють важливість таких *складових мети ефективного двомовного навчання, як*:

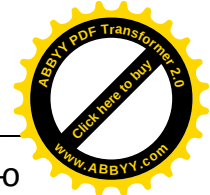
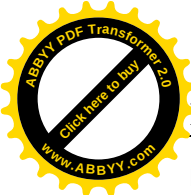
- 1) *пізнавальний розвиток учнів;*
- 2) *емоційний розвиток учнів;*
- 3) *підвищення рівня лінгвістичного розвитку учнів шляхом формування здатності послуговуватися двома мовами (L1 та L2) – як мовою національної меншини, так і мовою більшості;*
- 4) *взаємне культурне збагачення учнів різного етнічного походження.*

Потрібно зазначити, що головна мета двомовного навчання у США не завжди була чітко зорієнтованою. Вона змінювалася залежно від політичної ситуації у країні. Нерідко спостерігалися прискорення і затримки у розвитку двомовного навчання у США. Прискорення були пов'язані з рухами активістів (національних меншин, освітніх діячів, політичних діячів та ін.), які виступали за розвиток двомовного навчання в Сполучених Штатах Америки. У цей період *головною метою* двомовного навчання було не тільки засвоєння другої мови (L2) і культури учнями, які належали до національних меншин, а й *збереження їх власних мов (L1) і культур*. У період же затримки розвитку двомовного навчання у США, коли опозиціонери двомовного навчання (політичні та освітні діячі, батьки англомовних учнів та ін.) виступали проти запровадження його в освітніх закладах країни, *найважливішою метою* було якомога швидше *асимілювати представників національних меншин з мовною і культурною більшістю*.

Нині спеціалісти визнають необхідність широкого запровадження двомовного навчання у США. Щоб процес двомовного навчання був ефективним, потрібно дотримуватися певних важливих *принципів*.

Спираючись на дослідження американських учених, зокрема Мері С. Поплін (Mary S. Poplin), можна констатувати, що сучасні погляди на розвиток двомовного навчання базуються на вивченні досвіду природного засвоєння другої мови (L2) у межах освітньої теорії конструктивізму. На основі вивчення закономірностей природного розвитку у двомовних осіб навичок у L2 з'явилася дидактика двомовного навчання. Її автори: Дж. Каммінс (J. Cummins), С. Крашен (S. Krashen), Т. Скутнаб-Кангас (T. Skutnabb-Kangas) одноставні у тому, що розвиток другої мови (L2) має багато схожих рис із розвитком першої (L1) [9, 59].

Послідовники теорії конструктивізму спостерігали, у який спосіб діти у природному середовищі засвоюють і розвивають певні поняття. Вони

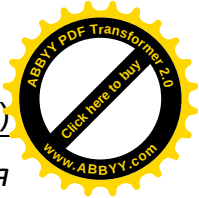
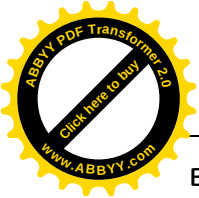

прийшли до висновку про те, що учні не просто засвоюють інформацію ззовні, вони швидше конструюють нові значення, сполучаючи новий і старий досвід у контексті широкої соціальної взаємодії. Тому вчителі-мовники на заняттях мають створювати умови, де учні могли б експериментувати [9, 59]. Тому як перший основний принцип вивчення другої мови було виділено *використання навичок, набутих під час вивчення першої (рідної) мови (L1)*, які слугували основою для засвоєння другої (L2).

Перші спроби класифікації моделей двомовного навчання зробив у 70-х роках XX ст. відомий американський дослідник Дж. Фішман (J. Fishman). У його класифікації основоположними були три *принципи: інтенсивність вивчення мов, їх соціальний статус та цілі вивчення*. Однак його підхід не дозволяв зробити компактної класифікації моделей двомовного навчання, тому що кожний із критеріїв об'єднував багато різних типів двомовного навчання [10, 216-217].

У зарубіжній літературі можна зустріти численні спроби узагальнити світовий досвід двомовного навчання і створити різні типології існуючих двомовних програм. Широко відомими стали класифікації В. Фтенакіса (W. Ftenakis) і Т. Скутнаб-Кангас, які виділяли перехідну форму білінгвального навчання («transitional bilingual edication»). Вони вважали, що перехідна форма сприяла підготовці дітей з етнічних меншин до систематичного навчання мовою етнічної більшості. Згідно з Р. Хорном (Raymond A. Horn), це «одна з найбільш поширених форм двомовного навчання для вихідців з національних меншин у США», бо *перехідна програма* допускала дотримання принципу *використання рідної мови на початковому етапі навчання* [12].

В основі сучасної класифікації двомовного навчання, зокрема у США, лежать принципи, запропоновані канадським педагогом і дослідником Дж. Каммінсом у 1984 році, який проводив ґрунтовні дослідження двомовного навчання в університеті Торонто (Канада). В основі розвитку мовленнєвих навичок дітей у другій мові він уважав *зв'язок між рідною мовою та другою*. На думку Дж. Каммінса, досягнення високого рівня мовної компетентності у рідній мові (L1) забезпечить академічний і лінгвістичний успіх у вивченні другої мови (L2). Це означає, що навички, набуті під час вивчення першої мови (L1), мають стати основою для засвоєння другої мови (L2) [3]. Ще одним важливим моментом для

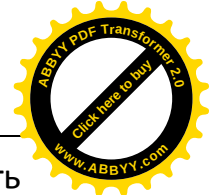
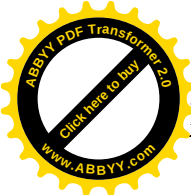
вивчення другої мови (L2) Дж. Каммінс уважав *принцип досягнення максимального рівня засвоєння контекстуальних мовних навичок*, які набуваються у процесі щоденного міжособистісного спілкування. Він пояснив, що повсякденні розмовні навички швидко засвоюються, на відміну від позбавлених контексту абстрактних мовних навичок, які є застосовуваними під час навчання у класі [4, 38]. На принципах, які вивів Дж. Каммінс, і нині розвиваються різні форми двомовного навчання.

Американський дослідник С. Крашен (90-ті роки ХХ ст.), професор Університету Південної Каліфорнії, розробив загальну теорію оволодіння другою мовою, відому як *«модель контролю» («monitor model»)*. Основним принципом цієї теорії була потреба у *розрізненні власне здобутків людини*, які були підсвідомим процесом і досягалися в автентичній комунікативній ситуації, і *здобутків у процесі навчання*, які були свідомим процесом пізнання мови. С. Крашен випробував свою теорію на практиці і створив *«модель природного підходу» («natural approach model»)* і *«модель поступового виходу» («gradual exit model»)*, які ґрунтувалися на важливому, на його думку, принципі двомовного навчання – концепції *«прийнятного входу»*. Іншими словами, *навчання мови має бути посиленням для учнів, відповідати їх рівню володіння мовою, застосовувані методи повинні бути адекватними і науково обґрунтованими* [6].

Розглядаючи класифікацію форм двомовного навчання відомого британського дослідника двомовної освіти Коліна Бейкера (С. Baker), можемо зробити висновок про те, що одним із найважливіших і найбільш прогресивних принципів двомовного навчання, з точки зору К. Бейкера, є принцип розвитку *багатомовності і культурного багатоманіття* [1, 215].

Американський дослідник польського походження Л. Малаж (L. Malarz) вважає важливими такі принципи двомовного навчання:

- учні мають брати активну участь у засвоєнні другої мови (L2); вони можуть складати власні правила засвоєння другої мови (L2);
- мова засвоюється від загального до конкретного; потрібно звертати більшу увагу на значення, а не на форму;
- засвоєння і розвиток мови є довготривалим процесом; індивідуальний підхід є найбільш результативним;
- учень володіє інтуїтивним знанням мови;

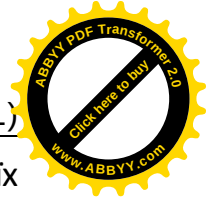
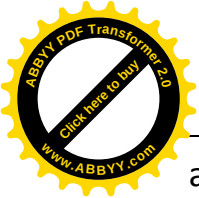

- здатність користуватися мовою часто виникає раніше, ніж здатність вербалізувати її, тому умови вивчення мови мають узгоджуватися з власним способом засвоєння мови учнем;
- не потрібно намагатися визначити послідовність вивчення мови; учень засвоює певні правила, спостерігаючи за подіями, які відбуваються навколо;
- мова – це не набір певних навичок, які можна виокремити і яких можна навчити відособлено; рівень знання мови учня залежить від його пізнавальних здібностей;
- мова засвоюється продуктивно, якщо навколишнє середовище, у якому знаходиться учень, є комфортним, атмосфера невимушеною;
- мова засвоюється краще в умовах мовної і культурної різноманітності й активної взаємодії з навколишнім середовищем, бо мова засвоюється через активне, наповнене змістом її застосування [7, 2].

Отже, з розглянутого вище можна визначити такі *найголовніші принципи* двомовного навчання: використання індивідуального підходу під час вивчення другої мови (L2), створення сприятливого навколишнього середовища, активна участь учнів у процесі засвоєння другої мови (L2).

Здатність послуговуватися однією чи кількома мовами – це якість особистості, яку непросто сформував, але досить легко втратити, тому її слід постійно підтримувати на належному рівні у кожній із мов окремо. Важливими *принципами* ефективності двомовного навчання є:

- вивчення другої мови (L2) має будуватися на освітньому й особистому досвіді учнів, з яким вони приходять до школи. Під час вивчення другої мови (L2) учні мають використовувати свій попередній досвід в усному і писемному мовленні, щоб розвивати знання другої мови (L2) і сприяти розвитку грамотності. Учні приходять до школи, маючи власну культурну ідентичність, знання і досвід, які слід заохочувати та зберігати, а не ігнорувати під час навчального процесу;
- спілкування, навчання, постановка запитань та пізнання нового – це ті речі, які можна робити під час вивчення мови. Щоб досягти високого рівня мовної компетентності, необхідно кілька років. Рівень розвитку усного володіння мовою в учнів, які вивчають другу мову (L2), може відрізнятись. Тому всі вчителі, а не тільки спеціалісти двомовного навчання, мають урахувати навчальні потреби учнів, які навчаються двома мовами, й

адаптувати свої навчальні плани до рівня володіння мовами учнями та їх індивідуальних особливостей щодо засвоєння навчального матеріалу. Проте адаптувати навчальний план до різного рівня володіння мовами учнів не означає, що потрібно зовсім спростити його;

- за умови, що учні, які вивчають другу мову (L2), однаково встигають у навчанні зі своїми однолітками – носіями мови (L1), пізнавальне та академічне зростання цих учнів буде тривати доти, поки буде розвиватися рівень компетенції у другій мові (L2). Тематичні одиниці, де мова об'єднана з академічним змістом у єдине ціле, є ефективними для одночасного розвитку мови, предметних знань і розумових навичок учнів. Тематичні одиниці допомагають залучати учнів до реального інтерактивного застосування мови через різноманіття ситуацій, підходів і різних видів текстів;

- використання наочності для взаємозв'язку графічної і лінгвістичної реалізації змісту сприяє кращому засвоєнню предметних знань молодшими школярами;

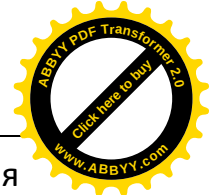
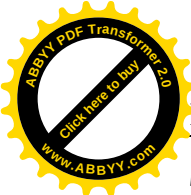
- шкільні успіхи учнів, які вивчають другу мову (L2), покращуються, їх зростання значно прискорюється, коли школи активно заохочують батьків до участі у навчальному процесі [7, 4].

Отже, важливими *принципами* двомовного навчання, про які не йшлося раніше, можна назвати: вивчення другої мови, спираючись на освітній й особистий досвід учнів, використання допомоги батьків у навчальному процесі.

Український дослідник О. Літвінов, аналізуючи двомовну освіту у США на середній ланці, виділив такі педагогічні *принципи* двомовного навчання:

- необхідність використання раніше набутого мовного досвіду учнів;
- одночасне вивчення рідної (L1) й англійської (L2) мов;
- наступність двомовних і мономовних програм, за якими навчатимуться учні після закінчення терміну дії двомовних програм;
- інтегрування двомовних програм у шкільну програму;
- індивідуальна робота зі школярами, які не володіють англійською мовою (L2), викладання рідної мови (L1) невеликим групам учнів [11, 5].

Підсумовуючи вищевикладене, *найважливіші принципи* двомовного навчання можна поділити на такі групи: 1) *лінгвістичні* (вивчення мови, спираючись на освітній та особистий досвід учнів, зв'язок між рідною

мовою (L1) та другою (L2), використання навичок, набутих під час вивчення першої (рідної) мови (L1), для засвоєння другої мови (L2), урахування наявного рівня компетенції в учнів у другій мові (L2), намагання досягти максимального рівня засвоєння контекстуальних мовних навичок, прагнення до розвитку багатомовності, чіткого окреслення цілей вивчення мов); 2) *дидактичні* (використання індивідуального підходу під час вивчення другої мови (L2) учнями, використання доступних учням методів навчання мови, взяття учнями активної участі у засвоєнні другої мови (L2), ефективна організація навчання для легкого засвоєння мови), 3) *соціальні* (створення сприятливого навколишнього середовища для засвоєння другої мови (L2), використання допомоги батьків у навчальному процесі їх дітей), 4) *культурні* (прагнення до розвитку культурного багатоманіття тощо).

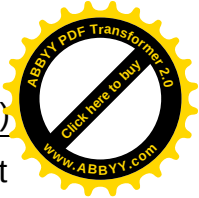
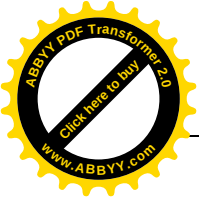
Висновки. *Найважливішими складовими мети ефективного двомовного навчання є: підвищення когнітивного, емоційного, лінгвістичного рівнів розвитку учнів, культурне взаємозбагачення учнів різного етнічного походження.*

Найголовнішими принципами ефективного двомовного навчання можна назвати: використання індивідуального підходу під час вивчення другої мови (L2), взяття учнями активної участі у засвоєнні другої мови (L2), ефективна організація навчання для легкого засвоєння мови; зв'язок між рідною мовою (L1) та другою (L2), намагання досягти максимального рівня засвоєння контекстуальних мовних навичок, прагнення до чіткого окреслення цілей вивчення мов.

На основі вищезазначених складових мети та принципів і нині двомовне навчання активно та успішно розвивається у різних країнах світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baker C. Foundations of bilingual education and bilingualism. Multilingual Matters. / C. Baker. – [4th ed.]. – Clevedon (England., 2006. – 492 p.
2. Bilingual Education Definition, Goals, Rationale, Programs and Empirical Findings. Guidelines and Resources for the Oregon Department of Education. 2007. – Режим доступу: <http://www.docstoc.com/docs/5487803/Appendix-E-Bilingual-Education-Definition-Goals-Rationale-Programs-and->
3. Bilingual Education – Need for Bilingual Education, Benefits of Bilingualism and Theoretical Foundations of Bilingual Education. – Режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1788/Bilingual-Education.html>.
4. Cummins J. Language, Power, and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire / J. Cummins. – Clevedon, Eng., and Buffalo, NY : Multilingual Matters, 2000. – 309 p.
5. Hamers Josiane F. Blanc, Michel. Bilinguality and bilingualism / Hamers Josiane F. – Cambridge : University Press, 2000. – 468 p.

6. Krashen Stephen D. *Condemned Without a Trial: Bogus Arguments Against Bilingual Education* / Krashen Stephen D. – Portsmouth, NH : Heinemann, 1999. – 110 p.
7. Malarz L. *Bilingual Education: Effective Programming for Language-Minority Students* / Malarz L. – Режим доступа:
http://www.ascd.org/publications/curriculum_handbook/413/chapters/Bilingual_Education@_Effective_Programming_for_Language-Minority_Students.aspx
8. New World Encyclopedia. – Режим доступа:
http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Bilingual_education
9. Poplin M. S. *Making our Whole-Language Bilingual Classrooms also Liberatory* / M. S. Poplin // *The Power of Two Languages*. – N. W. : Macmillan/McGraw-Hill School Publishing Company, 1999. – Pp 58–67.
10. Бондарчук Т. Моделі білінгвальної освіти у теорії та досвіді діяльності сучасної школи / Т. Бондарчук // *Вісник Львів. Ун-ту*. – 2007. – Вип. 22. – С. 212–219.
11. Літвінов О. Двомовна освіта в школах США / О. Літвінов // *Директор школи*. 2011. – № 12. – С. 3–7.
12. <http://ua-referat.com/> Полікультурна_освіта_діалог_культур_i_білінгвальне_навчання.

РЕЗЮМЕ

Н. Г. Зайцева. Цель и принципы двуязычного обучения в среднем образовании США (конец XX–XXI век).

В статье проанализированы исследования зарубежных и отечественных ученых, которые занимались изучением вопросов двуязычного обучения в среднем образовании США. На основе исследований ученых были выделены самые важные составляющие цели двуязычного обучения и его основные принципы.

Ключевые слова: двуязычное обучение, цель двуязычного обучения в среднем образовании США, принципы двуязычного обучения, языковое развитие, культурное развитие.

SUMMARY

N. Zaitseva. The goal and principles of bilingual learning in secondary education of the USA (the end of the 20th–21st century).

The article deals with the analysis of foreign and domestic scientists' researches what have studied the issues of bilingual learning. On the basis of the scientists' researches the most important components of the bilingual learning goal and its basic principles were selected.

Key words: bilingual learning, the goal of bilingual learning in secondary education of the USA, principles of bilingual learning, language development, cultural development.

УДК 374.7

Н. В. Мукан, М. Б. Бусько

Національний університет «Львівська політехніка»

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ ІМІГРАНТІВ У КАНАДІ

У статті здійснено аналіз дистанційного навчання дорослих іммігрантів у Канаді. Розглянуто роль, значення і види дистанційного навчання, а також програми, що пропонуються дорослим іммігрантам через дистанційну форму навчання.

Ключові слова: Канада, дистанційне навчання, дорослі іммігранти, навчання дорослих іммігрантів.